

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
București

Cota 11466180

Inventar 806225

CHARLES DROUHET

Bd. 136780.

INFLUENȚA FRANCEZĂ IN POEZIA LUI MACEDONSKI

I. MACEDONSKI ȘI ROMANTICII FRANCEZI
„NOPTILE“ LUI MACEDONSKI

EXTRAS DIN « REVISTA FUNDĂȚILOR REGALE »
Nr. 1, IANUARIE 1940

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, BUCUREȘTI 1940

Biblioteca Centrală Universitară

BUCUREȘTI

Cota ... III 466180

Inventar ... 806225

31/97

INFLUENȚA PRAXINIA
IN POEZIA LUI
MACEDONSKI

MACEDONSKI SI ROMANII SI PRAXINIA
IN POEZIA LUI MACEDONSKI

MACEDONSKI SI ROMANII SI PRAXINIA
IN POEZIA LUI MACEDONSKI

MACEDONSKI SI ROMANII SI PRAXINIA
IN POEZIA LUI MACEDONSKI

INFLUENȚA FRANCEZĂ ÎN POEZIA LUI MACEDONSKI

I. — MACEDONSKI ȘI ROMANTICII FRANCEZI. « NOPTILE » LUI MACEDONSKI

Publicarea de către Fundația « Regele Carol II » a unei ediții critice a poeziilor lui Macedonski, care de altfel dispăruseră din comerț și cu greu se găseau chiar la anticari, va permite istoricilor literari ca, sprijinindu-se pe o bază solidă, să cerceteze cu sorți de a ajunge la concluzii mai sigure, opera acestui poet și să rostească asupra meritelor ei literare aprecieri mai îndreptățite.

Printre problemele de istorie literară care se ridică o dată cu cercetarea operei lui Macedonski, una din cele mai importante e cea a raporturilor dintre această operă și literatura franceză; de mult publicul nostru a avut presimțirea că producția poetică a lui Macedonski, într'un chip analog producției literare a lui Alecsandri, e reprezentativă pentru influența exercitată de literatura franceză asupra literaturii române. Sunt aproape douăzeci de ani, într'un articol: « *La culture française en Roumanie* »¹⁾ spuneam că poezia lui Macedonski reflectă toată mișcarea poeziei franceze din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Studiul de față va confirma părerea exprimată în treacăt în articolul amintit²⁾.

¹⁾ Publicat în revista « *La Minerve Française* » din 15 Octomvrie 1920.

²⁾ Părerea mea a fost reluată de d. B. Munteanu într'o pagină din *Panorama dela littérature roumaine contemporaine*, Paris, éditions du Sagittaire, 1938, p. 139-140. D. Munteanu declară, vorbind de opera poetică a lui Macedonski: « On y découvre un tel enchevêtrement d'influences françaises que leur étude systématique ajouterait tout un riche chapitre à l'histoire des relations franco-roumaines ». Studiul nostru caută să reprezinte acest capitol și să descurce ițele influențelor franceze din opera lui Macedonski.

Voi căuta să precizez mai întâi legăturile dintre Macedonski și poezia franceză în floare în momentul când se trezește la scriitorul român vocația sa poetică, adică legăturile dintre Macedonski și poezia franceză romantică, apoi legăturile dintre Macedonski și poezia franceză în floare în momentul ajungerii la apogeu a talentului său, adică legăturile cu poezia realismului artistic, pe care scriitorul român l-a prețuit mai ales în opera lui Théodore de Banville și într'aceea a lui Charles Baudelaire și a discipolului acestuia Maurice Rollinat; în sfârșit, voi căuta să precizez legăturile dintre poezia lui Macedonski și poezia simbolistă franceză, pe care Macedonski în perioada ultimei desfășurări a activității sale poetice a aclimatat-o, el cel dintâi, în ogoarele literaturii noastre.

I

Legăturile operei lui Macedonski cu poezia franceză anterioară romantismului sunt reduse. Din lirica clasică a fost mișcat numai de maestratea plină de vigoare a poeziei lui Malherbe, din care a tradus « *Paraphrase du psaume 145* » și o mică poezioară: « Inscripțiune pentru o fântână »¹⁾. Liricii secolului al XVIII-lea J. B. Rousseau, Gilbert sau marele Chénier n'au avut nici un răsunet în poezia lui Macedonski și trebuie să ajungem la romantici pentru a putea stabili apropieri între Macedonski și poezia franceză.

Cu Lamartine, din care a dat în culegerea de *Poezii* din 1882 o traducere a meditației « *Le vallon* » sub titlul *Vâlcea*, nu se pot stabili decât rare și slabe apropieri. Era o prea mare deosebire între firea simplă, candidă, naivă, fără aplecare spre meșteșugurile artei, profund idealistă a poetului *Meditațiilor* și *Armoniilor* și firea lui Macedonski, complicată, cu aplecări spre satanism și perversitate, cum îl vor arăta versurile sale baudelairene și în același timp o fire iubitoare de artificiu.

¹⁾ Ambele în culegerea de *Poezii* din 1882, p. 105 și 168. Poezia « Din psalmul 145 » nu e însoțită de indicația că e o traducere din Malherbe. Poezia *Inscripțiune* e însoțită de această indicație și e o traducere a poeziei: *Pour le fontaine* a lui Malherbe.

Totuși asemănarea situației în care s'a aflat poetul român cu aceea a poetului francez în anume împrejurări ale vieții, l-a îmbiat să împrumute dela Lamartine, dacă nu se poate zice trăsături precise din poeziile acestuia, dar un colorit asemănător în redarea cadrului sau a decorului, în înfățișarea peisajelor, în care și-a petrecut copilăria; să moduleze cu accente asemănătoare cântarea acestora, în sfârșit să-și însușească o tonalitate asemănătoare în înfățișarea lor.

Pierzând moșiile părintești dela Pometești și Adâncata, luate de creditori pentru a-și acoperi creanțele, Macedonski evocă fiind încă relativ tânăr peisajul iubit al locurilor unde și-a petrecut copilăria cu colori idilice asemenea cu acelea de care se servește Lamartine când în « *Milly ou la terre natale* » rechiamă imaginea proprietății părintești amenințată să fie luată în stăpânire de creditori.

Tot pasajul din Milly:

« Voilâ le banc rustique où s'asseyait mon père »

ne revine în minte când citim *Mângăerea Desmoștenitului*, unde Macedonski rechiamă imaginea tatălui său, evocând-o în îndeplinirea gesturilor și în săvârșirea acțiunilor ce-i erau familiare.

Regret albia-ți frumoasă Amaradie iubită
 Casa de pe muchea verde cu obloane colorate
 Pomii cei sădiți de tata și iubitele lui flori
 Cărțile ce-i erau scumpe, armele-i cele-adorate
 Și portretul său pe care eu am plâns de atâtea ori.

Iar pasajul dela începutul aceleiași poezii cu imprecății contra cămătarului « cel sfruntat și fără milă » care a despuiat pe poet de « averea strămoșească » ne face să ne amintim de pasajul din *Milly* în care Lamartine evocă decorul proprietății părintești pe care creditorii amenințau s'o ia familiei poetului:

Ne permets pas Seigneur ce deuil et cet outrage
 Ne souffre pas mon Dieu que notre humble héritage
 Passe de mains en mains, troqué contre un vil prix.

.....

Qu'un avide étranger vienne d'un pied superbe
 Dépouiller l'orphelin, grossir, compter son or
 Aux lieux où l'indigence avait seule un trésor ¹⁾.

De asemenea, în numeroase pasaje din poezii compuse dela începutul și până la sfârșitul carierei sale, în care Macedonski a evocat cadrul copilăriei sale, se simte în coloritul idilic cu care viața rustică e înfățișată ²⁾, influența poeziilor în care Lamartine a pus sub ochii noștri tabloul întocmit cu largi trăsături de penel al vieții plugarilor, păstorilor sau oierilor din ținutul său natal.

Apropieri mai strânse se pot stabili între Macedonski și Victor Hugo.

Negreșit între geniul poetic al marelui romantic francez și personalitatea artistică a scriitorului nostru sunt divergențe profunde. Macedonski n'are imaginația puternică, avântată spre vițiuni grandioase și de o măreție înfricoșătoare a lui Victor Hugo, nici sensibilitatea autorului culegerii « Les Châtiments », care se cutremură în fața mișeliilor și josniciilor omenești sau care în « Les Contemplations » se înduioșează în fața frumuseților naturii sau e zgduidă de priveliștea aspectelor ei mărețe, dar, ca și Victor Hugo, lui Macedonski îi place să mlădie limba și să făurească modele noi de versuri, să izvodească ritmuri pe care nimeni nu le încercase încă în versificația noastră. Victor Hugo e expresia însăși a romantismului francez, dar geniul său e așa de bogat și de complex, încât prin unele trăsături putem vedea într'însul precursorul școalelor poetice care, urmând romantismului, l-au combătut. Astfel în timp ce prin unele poezii poate fi privit ca un precursor al Parnasienilor ³⁾ prin alte poezii poate

¹⁾ În *Harmonies poétiques*; cf. ediția dată de Hachette, Paris, 1911, p. 221.

²⁾ Cf. notele din ediția Vianu la *Mângăierea Desmoștenirei* (p. 391) și *Rondelul trecutului* (p. 445); v. de asemeni versurile înedite date de Vianu, p. XXIX a ediției sale.

Cf. pentru Lamartine în afară de Milly și de *La vigne et la maison* (din *Les Recueils*), epizodul *Les Laboureurs* din *Jocelyn*.

³⁾ De exemplu prin bucata « *Le rouet d'Omphale* » în care se dovedește ca un precursor al lui Hérédia; cf. Desonay, *Le rêve hellénique chez les poètes Parnassiens*, Paris, Champion, 1928, p. 22, note 5.

fi privit ca un precursor al lui Verlaine ¹⁾; prin altele ca un precursor al simboliştilor ²⁾, prin altele ca un precursor al poezilor şcoalei artei pentru artă. La activitatea poezilor din acest grup, Th. Gautier și Théodore de Banville, Victor Hugo preludează prin baladele sale, în care iscusința versificației, îndemânarea ritmică, dibăcia în găsirea rimelor deșteaptă admirația mai mult decât subiectul cântat. În baladele sale Hugo se folosește de ritmuri și de specii de rime pe care le întrebuițează poezii, maiștri în arta de a făuri versuri, din secolul al XVI-lea numiți « les grands rhétoriciens ». Meșteșugirea dovedită de Victor Hugo prin ritmurile și rimele din baladele sale a făcut o profundă impresie asupra lui Macedonski, care, compunând Ecourile nopții și Noapte venețiană, vru și dânsul să arate până la ce grad de flexibilitate poate să ajungă limba română ³⁾.

În balada « La chasse du burgrave », Victor Hugo luând drept model pe unii poezii din secolul al XVI-lea, întrebuițează rimele zise în ecou ⁴⁾, adică împerechează la rimă, grupe de silabe care formează ultima parte a unui vers, dar care, repetate la sfârșitul versului următor, au un înțeles deosebit (tombeau, beau, désire, Sire).

Daigne protéger notre chasse
 Châsse
 De monseigneur saint Godefroi
 Roi,
 Si tu fais ce que je désire
 Sire,
 Nous t'édifions un tombeau
 Beau.

¹⁾ De exemplu « La fête chez Thérèse » poate fi considerată ca o poezie din care purced « Les fêtes galantes » ale lui Verlaine. Cf. F. Gregh, *L'oeuvre de V. Hugo*, Paris, Flammarion, p. 345.

²⁾ De exemplu, prin romanța: « Si tu veux faisons un rêve » intercalată în poemul « Eviradnus » din *La Légende des siècles*. Cf. A. Barre, *Le symbolisme*, Paris, Jouve, 1911, p. 38.

³⁾ Cf. notele dela aceste bucăți în *Poezii*, p. 389 și 396.

⁴⁾ Ch. le Goffic et Ed. Thieulin, « Nouveau traité de versification française », Paris (Masson), 1903, p. 50.

Costache Negruzzi, traducând în 1839 ¹⁾ baladele lui Victor Hugo, schimbase ritmul și astfel evitase dificultățile rimei în ecou.

O împărate
Sfinte Gofred.
Tu protejează
Acest vânat
Că de vei face
Ce te rugăm
Un mormânt
Ți-oi înălța.

Ce e drept, tot C. Negruzzi, tot în 1839 când tipărește în *Albina Românească* baladele lui Hugo, publică în *Curierul românesc* ²⁾ novela « *Au mai pățit-o și alții* » în care intercalează niște versuri în care redă atât ritmul cât și felul de rimă — rima în ecou — din balada « *La chasse du Burgrave* » a lui Victor Hugo: e o poezioară făcută de soția unui boerinaș ale cărei talente poetice s'ar fi învederând după spusa eroului novej, din versurile următoare compuse « à la manière de Victor Hugo »:

Cuprinsă de un trist necaz
Azi
Priveam amurgu întunecat
Cat
Și văd că dintr'un nour des
Es
Mulțime de draci firoși
Roși.

Versurile din « *Au mai pățit-o și alții* » fac impresia de parodie. Dar și versurile din balada citată a lui Victor Hugo par mai mult făcute în glumă decât realizarea unei intenții serioase și conștiente de a reinnoi metrica franceză după cum lasă impresia versurilor cu rima în ecou introduse de Victor Hugo în actul III din *Cromwell*:

¹⁾ Cf. V. Ghiacoiu, introducere la « Păcatele tineretilor » de C. Negruzzi, Craiova (Scrisul românesc), 1937, p. 99.

²⁾ V. V. Ghiacoiu, *op. cit.*, p. 100.

Sa voix, comme un éclair d'automne
 Tonne
 Exposez-le tous aux vautours
 Tours
 Que des tours leur corps dans la tombe
 Tombe
 Qu'ils ne soient que pour les corbeaux
 Beaux.

Versurile din *Ecourile Noptii* ale lui Macedonski sunt făcute după modelul versurilor de acest fel ale lui Victor Hugo; deși pe alocurea unele versuri ale lui Macedonski lasă impresia de a fi o parodie, totuși poezia acestuia se învederează de multe ori ca realizarea izbutită a intenției serioase de a reînnoi metrica română și de a dovedi la ce grad de flexibilitate poate ajunge limba noastră:

Inima-mi ce se îmbată
 Bată!
 Bată, căci beat de amor
 Mor!
 Pe brațe-mi iată se înclină
 Lină
 Viața să-mi ceară i-aș da
 Da.

 Fioru atunci mă petrece
 Rece
 Prin piept ca un ascuțit
 Cuțit

Intenția lui Macedonski de a reînnoi metrica română și de a mlădia limba noastră apare în mod vădit și în *Noapte venețiană*, în care poetul ia de model « *Le pas d'armes du roi Jean* » din *Odes et Ballades* a lui Victor Hugo. Ca și poetul francez, Macedonski întrebuințează strofe de opt versuri fiecare de patru silabe, dispuse în același mod în două grupe, primul cu rime îmbrățișate, iar celălalt compus din trei versuri având aceeași rimă, urmate de un vers care repetă rima finală a primului catren.

Macedonski reproduce desenul strofic al acestei balade și izbutește uneori să redea chiar mișcarea exprimată de unele strofe din poezia franceză, ca de exemplu:

Les quadrilles
 Les chansons
 Mêlent filles
 Aux garçons
 Quelle foule,
 Par mon sceau !
 Qui s'écoule
 En ruisseau,
 Et se rue
 Incongrue
 Par la rue
 Saint-Marceau !
 Quelles fêtes !
 Que de têtes,
 Sur les faîtes
 Des maisons !

La Macedonski ne întâmpină alte idei, dar ritmul, desenul strofic și mișcarea (« le mouvement ») sunt aceleași ca și la poetul francez; strofele următoare lasă, ca și strofele citate din Victor Hugo, impresia mulțimii care se mișcă în valuri și a larmei surde ce se deslușește din această agitație:

Stele, raze
 Se privesc,
 In talaze
 Ce șoptesc.
 Și-în tăcere
 Cu plăcere
 Dulci mistere
 Se 'mplinesc.
 Ca prin basme
 Și minuni
 Vezi fantasme
 Și ochi bruni

Flori, parfume,
Râsuri, glume,
Ce de lume,
Ce de juni !

Macedonski avusese ca înaintaș în ce privește întrebuintarea acestui ritm în versificația română tot pe Const. Negruzzi, care tradusese printre alte balade de Victor Hugo și « Le pas d'armes du roi Jean » (Pasul de arme a lui Riga Ioan)¹⁾. Negruzzi se străduise să redea ritmul modelului său. Comparând însă redarea ritmului baladei lui Victor Hugo constatăm stângăcia marelui scriitor moldovean, mai mult prozator decât poet, față de ușurința, îndemânarea și iscusința artistică a lui Macedonski.

În timp ce factura și versificația poeziei *Noapte venețiană* învederează influența lui Hugo, privescându-l pe care poetul ne-o înfățișează e a unei Veneții preocupată numai de plăcerile dragostei și voluptoasă; viziunea despre Veneția a lui Macedonski e aceeași cu aceea care se desprinde din *Portia* și din *Venise* ale lui Musset și această viziune a lui Musset a făcut o impresie așa de profundă asupra poetului român încât acesta n'a putut în cursul vizitării Italiei să-i substituie o viziune personală a sa.

* * *

Musset — iată romanticul a cărui operă are o influență covârșitoare asupra lui Macedonski în momentul când tânărul poet român dă la lumină prima culegere de versuri mai însemnată, volumul de poezii apărut la sfârșitul lui 1881, dar purtând data 1882.

În numeroase pasaje din acest volum, Macedonski citează pe poetul a cărui operă o citește mereu. Astfel apostrofând pe una din iubitele lui îi reamintește o noapte de dragoste când între dânsii sta « capriciul molatic »:

¹⁾ Balada publicată mai întâi în 1839, în *Albina românească*, fusese republicată în ediția din 1857 a *Poeziilor* lui Negruzzi și apoi în cea din 1872. Macedonski ar fi fost ținut să cunoască aceste încercări de a mlădia limba și de a înnoi versificația, dar el care cunoaște opera poezilor munteni chiar mărunți cum e Sc. Scurtu, a socotit că poate trece cu vederea activitatea unor scriitori moldoveni de seamă, cum e C. Negruzzi.

...iar deschis pentru amândoi
 Se afla Musset pe masă. Mai ții minte, spune-mi oare,
 Frazele armonioase din poema încântătoare
 Când perdelele alcovei tresăreau? Când Rolla mut
 În beția cea din urmă sta cu sufletul pierdut

 O de ce n'am fost ca Rolla și ca el să fi făcut?

Macedonski tot mai citea «măiastra carte» a autorului lui Rolla, deși cum va zice un alt poet, vorbind de cartea lui Eminescu, i-o știa pe dinafară.

Călătorind în Italia Macedonski e pretutindeni însoțit de amintiri din poeziile lui Musset, așa încât în săvârșirea tuturor acțiunilor, e urmărit de un gest, de o faptă pe care Musset, în versurile sale, spune că a făcut-o. Când scrie în poezia «Intr'un album», strofa:

Iar purtând pe frunte laur
 Bând Falerno 'n cupe de aur
 Ca Musset am banchetat;
 Însă nici pe drumul mare
 Nici prin funduri de pahare
 Inima nu mi-am uitat.

Macedonski nu devine inteligibil decât dacă ne raportăm la stanțele din poezia lui Musset: «A mon frère revenant d'Italie»¹⁾:

Mon pauvre coeur l'as-tu trouvé
 Sur le chemin, sous un pavé
 Au fond d'un verre
 Ou dans ce grand palais Nani
 Dont tant de soleils ont jauni
 La noble pierre?

Glumele ce le face în această poezie scriitorul român asupra inimii sale, purced din glumele lui Musset asupra felului cum inima sa se înfățișa altădată față de felul cum se înfățișează în momentul când el, Alfred, trimite lui Paul de Musset, întorcându-se din Italia, stanțele: «A mon frère revenant d'Italie».

¹⁾ În volumul *Poésies nouvelles*.

Exemplul lui Musset e hotărîtor pentru Macedonski, care invocă felul de a proceda al maestrului pentru a justifica propriul său fel de a proceda. Astfel publicând în culegerea de poezii din 1882 comedioara în versuri *Iadeș* invocă în notă ¹⁾ felul de a proceda al lui Musset, care într'aceiași volum a publicat atât poezii cât și scurte piese de teatru în versuri ²⁾.

Macedonski e un așa de mare admirator al lui Musset încât știe și fragmentele inedite publicate după moartea marelui poet francez, de exemplu: patru versuri dintr'o *Noapte de Iunie* rămasă neterminată și publicate de Paul de Musset în biografia fratelui său Alfred, ba chiar își închipue că a pătruns așa de bine în tainele sufletului autorului *Noapților*, încât se încumetă el, poetul de pe malurile Dunării, să realizeze proiectul neîmplinit de marele poet al durerii. Vorbind de *Noaptea de Iunie* neterminată de maestrul său, Macedonski spune:

Musset a cugetat-o sorbind a ei răcoare
Și stelele de aur din cerul luminos
Și tainica natură în falnica-i splendoare
Și tot ce se întrevește în haus, sus și jos.

.....
Musset a cugetat-o dar el n'a scris-o — oare
Voi-va astăzi Muza din ceruri să coboare
În mantia-i eternă de aur și azur
Și tocmai dela Sena ce curge maestoasă
La Dâmbovița noastră îngustă și tinoasă
Să facă să revibre divinul ei murmur.

În prima perioadă a activității sale poetice care, dacă lăsăm de o parte broșura *Prima verba* ³⁾ — culegere fără însemnătate — se manifestă prin poemul *Italo* (1878 ⁴⁾ și culegerea de *Poezii* din 1882, influența lui Musset asupra lui Macedonski e covârșitoare. Ea se învederează, nu atât prin traduceri și imitări care

¹⁾ V. p. 398 din volumul *Poezii*, ediția din 1882.

²⁾ V. în volumul *Premières Poésies de Musset*, comediorele în versuri *Les marrons du feu* și *A quoi rêvent les jeunes filles*, cum și poemul dramatic « *La coupe et les lèvres* ».

³⁾ *Poezii, Prima verba*, București, Tip. Petrescu-Conduratu, 1872.

⁴⁾ V. nota dela p. 463 din ediția Vianu, care reproduce poemul.

dovedesc mai mult admirația unui începător față de un înaintaș al cărui talent a ajuns la deplinătatea dezvoltării sale, cât mai ales printr'o impregnare a sufletului poetului român de ideile și temele poetice ale lui Musset pe care le reia și le strecoară, colorându-le cu propria sa personalitate, în creațiile sale poetice, printr'o încercare de a transpune în românește genul de poezii care-i asigurase gloria lui Musset, anume *Noapțile* și printr'o adoptare pornită dintr'o nesfârșită admirație și dintr'o mare asemănare cu personalitatea maestrului, a acelei atitudini a lui Musset față de cititori și de opinia publică, pe care criticii francezi au numit-o « dandysme ».

Cititorul *Noapții de Februarie* a lui Macedonski constată numaidecât asemănarea cadrului în care se petrece acțiunea din acest poem și cadrul din *Rolla*, ale cărei fraze armonioase cântă mereu la urechea poetului român, cum mărturisește în *Noaptea de Aprilie* ¹⁾. E de observat însă că Musset în descrierea locului de pierzanie în care *Rolla* petrece cu Marion ultima sa noapte, alunecă asupra detaliilor scabroase, aruncă haina poeziei asupra tuturor particularităților care ar putea să trezească repulsiunea, pe când Macedonski mai iubitor de realism își face parcă o plăcere să stăruie asupra amănuntelor care pun înaintea ochilor cititorului tabloul unei case în care amorul e tarifat și sărutările sunt venale.

În țesătura deslănată a poemului său, Musset a introdus desvoltarea câtorva idei sau teme poetice din care unele se reflectează și în *Noaptea de Februarie*. Astfel invectivele lui Musset contra filozofilor raționaliști și ateii și contra savanților grație cărora a răsărit civilizația modernă, dar al căror spirit disolvant a izgonit virtutea și a alungat bunătatea și omenia.

Vous vouliez faire un monde — eh bien vous l'avez fait
 Votre monde est superbe et votre homme est parfait.
 Les monts sont nivelés, la plaine est éclaircie,
 Vous avez sagement taillé l'arbre de vie

¹⁾ ...Mai ții minte, spune-mi oare,

Frazele armonioase din poema încântătoare

Când perdelele alcovei tresăreau? — Când *Rolla* mut

În beția cea din urmă, sta cu sufletul pierdut!

Tout est bien balayé sur vos chemins de fer
 Tout est grand, tout est beau, mais on meurt dans votre air.
 Vous y faites vibrer de sublimes paroles,
 Elles flottent au loin dans les vents emportés.
 Elles ont ébranlé de terribles idoles;
 Mais les oiseaux du ciel en sont épouvantés
 L'hypocrisie est morte; on ne croit plus aux prêtres,
 Mais la vertu se meurt, on ne croit plus à Dieu.
 Le noble n'est plus fier du sang de ses ancêtres,
 Mais il se prostitue au fond d'un mauvais lieu,
 On ne mutile plus la pensée et la scène,
 On a mis au plein vent l'intelligence humaine;
 Mais le peuple voudra des combats de taureau.
 Quand on est riche et fier, quand on est pauvre et triste,
 On n'est plus assez fou pour se faire trappiste,
 Mais on fait comme Escousse, on allume un réchaud.

Cu aceeași ironie vehementă cu care Musset atacase pretinsele binefaceri ale civilizației și pusese în contrast cu așa zisele ei progrese, corupțiunea societății de azi și indiferența ei față de merit și de virtute, Macedonski ia în răs, în *Noaptea de Februarie*, descoperirile științifice ale secolului său, în care perfecțiunile aduse în tehnică au drept compensație o corupțiune care întrece pe cea a Romei decadente și indiferența opiniei publice care silește pe femei să se vândă și trimite pe poeți în spitale.

A civilizare! Secol de progres și industrie
 Tu ai aburi, ai mașine și cu trăsnetul de joci
 Secol plin de prevedere, secol de filantropie
 Tu ai întrecut de sigur ale Romei vechi epoci
 Impărat a tot puternic pe uscat ca și pe valuri
 Iți îndeplinești menirea și nu am de zis nimic
 Ai pentru femei bordeluri, ai pentru poeți spitaluri,
 Secol de filantropie, cine zice că ești mic.

Infățișarea soartei triste a poezilor în societatea modernă aduce o ușoară modificare a versului lui Musset care, în momentul compunerii lui Rolla (August 1832), se afla sub impresia puternică lăsată de sinuciderea poetului Victor Escousse, care, de-

primat de căderea succesivă a două drame, se sinucisese (Febr. 1832), asfixiindu-se cu mangal aprins.

Amintindu-și de sfârșitul tragic al poetului Gilbert care, după o legendă popularizată în secolul al XIX-lea de Alfred de Vigny în novela *Stello* și de Hégesippe Moreau în *Un souvenir à l'hôpital*, murise de mizerie într'un spital din Paris, Macedonski substitue sfârșitul lui Gilbert așa de cunoscut în epoca romantică, sfârșitului mai ignorat al lui Escousse la care se referă versul lui Musset.

Tot din *Rolla* a luat Macedonski ideea dezvoltată în digresiunea în care face responsabil luxul doamnelor din lumea mare de mizeria fetelor din popor, mizerie a cărei urmare e degradarea acestora:

Pauvreté, pauvreté, c'est toi la courtisane
 C'est toi qui dans ce lit as poussé cet enfant,
 Que la Grèce eut jeté sur le lit de Diane
 Ce qui la dégradée, hélas c'est la misère.
 Vous ne la plaignez pas, vous, femmes de ce monde,
 Vous qui vivez gaiement dans une horreur profonde
 De tout ce qui n'est pas riche et gai comme vous.

.....
 Vous n'avez jamais vu le spectre de la Faim,
 Soulever en chantant les draps de votre couche,
 Et, de sa lèvre blême, effleurant votre bouche
 Demander un baiser pour un morceau de pain.

Din această apostrofă purced invectivele lui Macedonski din *Noaptea de Februarie*:

Voi roșiți fără' ndoială, delicate cititoare,
 Și, scârbind aceste versuri, le călcați pe sub picioare
 Urîți vișul mai bine înainte de a roși
 Doamne care din carete, îmbrăcate ca paiețe

¹⁾ Apropierea între acest pasaj al « Noptii de Februarie » a lui Macedonski și pasajul citat din *Rolla* a fost făcută mai întâi de d. Al. Ciorănescu în articolul *Musset în literatură română*, din *Viața Românească*, din Iunie—Septembrie, 1933.

²⁾ Cf. asupra acestei teme la Musset, lucrarea lui P. Gastinel, *Le roman-tisme d'Alfred de Musset*, Paris, Hachette, 1931, p. 325.

Având tinere copile, aruncați noroiu 'n fețe
 Revoltate dac' o rochie soțul v'ar cocoloși.

.....
 Ah, gândiți-vă mai bine că o nouă pălărie
 Că o pană, o dantelă, un mașon, o broderie
 O găteală, o brățară, o agrafă, un inel
 Trena dela vreo rochie, pentru baluri costumate,
 Pot, pe biete copile ce-ați crescut nevinovate
 Pot—și pentruce n'aș spune-o? — să-le arunce într'un bordel.

Și mai departe:

Nu learuncați cu piatra doamnelor din lumea mare,
 Voi le-ați prăvălit în ocna iadului îngrozitor.

Dar dacă multe din ideile și temele dezvoltate de Macedonski în *Noaptea de Februarie* provin, ca și cadrul unde se desfășură faptele înfățișate, din poemul *Rolla*¹⁾, alte digresiuni purced din alte poeme de Musset; astfel e minunata invocare către armonie. Macedonski adaptează aci pasajul din *Le Saule* când poetul, după ce pune pe Georgina să cânte aria Desdemonei din *Othello*, vorbește de lacrimile ce scaldă ochii cântăreței și apoi apostrofează armonia pe care o socotește o limbă hărăzită de către Cer omului spre a-și putea destăinui durerile care-l copleșesc:

Fille de la douleur, harmonie, harmonie,
 Langue que pour l'amour inventa le génie,
 Qui nous vint d'Italie et qui lui vint des cieux!
 Douce langue du coeur, la seule où la pensée
 Cette vierge craintive et d'une ombre offensée,
 Passe, en gardant son voile, et sans craindre les yeux.

Tot astfel când ființa înjosită care în *Noaptea de Februarie* varsă în melodia din *Trovatore*, pe care o cântă la clavier durerea ce-i năpădește în suflet, Macedonski exclamă:

Miserere, Miserere! Dânsa 'n lacrimi izbucnise
 Pe octavele amuțite mâinele-i încremenise
 Ea uitase ce e plânsul de sunt ani îndelungați,

¹⁾ Cf. Gastinel, *Le romantisme d'Alfred de Musset*.

Armonie ! Limbă sfântă care e și-a ta putere
 Dacă faci să curgă lacrimi ca o dulce mângâiere
 Chiar din ochii ce de ele se arată mai secați !

.....
 Care e și-a ta putere, tu ce 'nsuflețești îndată
 Chiar cadavrul unei inimi într'un piept înmormântată
 Și aci ne faci să plângem și aci ca să zâmbim.
 Nu ești tu vreo voce dulce de prin ceruri exilată
 Dacă tu ne faci cu ele ca prin farmec să vorbim,
 Armonie, limbă sfântă, limbă plină de simțire
 Tu ce dai la cânteci aripi și le 'nalți de pe pământ
 Intre suflete și ceruri ești trăsura de unire
 Și când nu mai cânti în suflet, omul intră în mormânt.

Digresiunea asupra armoniei care-și are izvorul într'un pasaj din *Le Saule* e singura digresiune de natură poetică; celelalte digresiuni care purced toate din Rolla, cum e digresiunea asupra luxului, care aruncă asupra doamnelor din lumea mare răspunderea degradării fetelor din popor sau digresiunea asupra pretinselor progrese ale civilizației, în care societatea lasă pe fetele sărace să intre în localuri de pierzanie și pe poeți să moară în spitale, aparțin genului poeziei sociale.

Macedonski preconizase acest gen de poezie în Prefața volumului de Poezii din 1882. Poezia socială, afirmă Macedonski în această Prefață, e adevărata poezie a inimii și acestui gen aparțin — declară poetul — « o mare parte din poeziile coprinse în volumul de față ».

De fapt declarația lui Macedonski se referă nu la ce făcuse, dar la ce avea de gând să facă. Niciuna din poeziile culegerii din 1882 nu poate fi denumită poezie socială. Câteva alte rânduri din Prefață, ne arată cum în mintea lui Macedonski, în momentul publicării volumului, se închegase concepția din care are să răsară *Noaptea de Februarie*, cea mai caracteristică din poeziile lui sociale.

« Și cum voiți, declară Macedonski, după ce afirmase că poezia socială e adevărata poezie a inimii, și cum voiți să nu fie mai atingător de a plânge pe o fată tânără care cade din cauza mi-zeriei decât pe o fată tânără care moare, negreșit din cauză că a răcit la vreun bal ? »

Această reflecție ne arată că în Octomvrie 1881, data Prefeței volumului pe coperta căruia citim 1882, dar care desigur a ieșit la sfârșitul lui 1881, Macedonski concepușe tema pe care are s'o dezvolte în *Noaptea de Februarie*. Acest poem e publicat pentru prima oară în *Literatorul* din 1882 dar n'au să fie inserat de autor într'o culegere de versuri decât în 1894, în *Excelsior*, la o dată când, după cum dovedește majoritatea poeziilor care alcătuiesc volumul, inspirația poetului se îndreptase pe o altă cale, căci apucase pe de o parte direcția poeziei «artei pentru artă», iar pe de alta asculta de sugestiile poeziei baudelairiene.

Analiza poemei *Noaptea de Februarie* dă la iveală concepția pe care Macedonski și-a făcut-o despre această specie de poezii, compunând cele zece *Noapți* ale sale ¹⁾ al căror model evident sunt cele șase *Noapți* lăsate de Musset.

Din punct de vedere al formei, Macedonski a renunțat în *Noapțile* sale la dialogul care caracterizează *Noapțile* lui Musset; nu ne mai întâmpină la poetul român dialogul între poet și muză, cele două glasuri prin care se exprimă sentimentele contrarii care frământă sufletul poetului francez; descurajarea, durerea, tristețea pe de o parte, iar pe de altă parte, dorința de a-și mângâia și potoli propriile suferinți, încrederea în viitor, optimismul ²⁾, dar, considerate în esența lor, *Noapțile* lui Macedonski sunt ca și *Noapțile* lui Musset niște meditații lirice asupra unor teme variate, întretăiate de digresiuni pe care le desvoltă poetul asupra unor chestii la care a fost îmbiat de unele idei ce s'au oferit minții sale în mersul capricios al gândirii asupra subiectului la care meditează. Astfel *Noaptea de Noemvrie* e o meditație asupra decorului și împrejurărilor în care se va desfășura înmormântarea poetului și asupra primei nopți pe care o va dormi acolo. *Noaptea de Februarie* e o meditație asupra stării sufletești în care se află o fată pe care condițiile vieții sociale de astăzi au prăbușit-o în

¹⁾ În *Poezii* (1882): «Noaptea de Aprilie», «Noaptea de Septemvrie» și «Noaptea de Iunie»; în *Excelsior* (1894-95): «Noaptea de Noemvrie», «Noaptea de Mai», «Noaptea de Martie», «Noaptea de Februarie», «Noaptea de Ianuarie», «Noaptea de Iulie»; în *Flori sacre* (1912): «Noaptea de Decemvrie».

²⁾ Cf. Gastinel, *Le romantisme d'Alfred de Musset*, Paris, Hachette, 1931 p. 484—487.

noroi. *Noaptea de Mai* e o meditație asupra imboldurilor pe care sufletul le primește dela natură când, în reînnoirea ei de primăvară, îndeamnă simțirea poetului să se înalțe în sferile poeziei și ale idealului, plină de încredere în forțele sale și în izbânda de care e sigură.

Prin faptul că în jurul temei poetice principale se împletesc variate motive poetice secundare, *Noapțile* lui Macedonski, care au aceeași factură sau structură ca *Noapțile* lui Musset, pot să fie ca și aceste poeme comparate cu niște simfonii beethoveniene sau cu niște rapsodii lisztiene, să fie considerate ca niște « mari concerte romantice, întretăiate de variațiuni și de dezvoltări oratorice » ¹⁾. Din acest punct de vedere cea mai aproape de *Noapțile* lui Musset e, mi se pare, *Noaptea de Mai*: în jurul temei principale pe care mai sus am pus-o în evidență, dezvoltată cu numeroase și strălucite variațiuni, se împletesc numeroase motive poetice secundare, din care unele au o deosebită amploare: evocarea prin contrast a zilelor posomorite când sufletul poetului era copleșit de descurajare și abătut de greutățile vieții sau evocarea într'un decor clasic a dragostei dintre un faun și o naiadă, a unor idile în felul celor cântate de Teocrit; o viziune a lumii eline, direct inspirată de poeziile în care Théodore de Banville în *Les Stalactites* sau în *Le Sang de la Coupe* evocă într'o lumină de apoteoză lumea mitologiei grecești ²⁾.

După cum vedem, în digresiunile cu care sunt întrețesate *Noapțile* sale, Macedonski are ca inspiratori și pe alți poeți decât pe Musset din care am arătat că provin în *Noaptea de Februarie* atât cadrul cât și ideile dezvoltate în digresiunile poemului. În *Noaptea de Noemvrie* Macedonski imaginând cum are să fie prima noapte pe care are s'o doarmă, în cimitir, în groapă, înfățișează roiul de viermi care așteaptă să-l devore și filosofează asupra nimicniciei și trufiei omului care se crede stăpânul lumii și care după ce a răposat e prefăcut într'o pulbere infectă, de o făptură pe care în vieață o strivea sub talpa încălțăminte sale. În evocarea operei de distrugere pe care viermii o săvârșesc asu-

¹⁾ J. Cassou, *Les Nuits de Musset*, Paris, Emile Paul, 1930, p. 120.

²⁾ Voi dezvolta chestia influenței lui Th. de Banville asupra lui Macedonski în partea a doua a acestui studiu.

pra propriului său corp, Macedonski evocă o viziune macabră care, după părerea mea, i-a fost inspirată de un episod din *La Comédie de la Mort* (1838) a lui Théophile Gautier. Poetul francez plimbându-se în cimitir în ziua morților și stând pe piatra unui mormânt are o halucinație a auzului: i se pare că aude vorbele pe care, în groapă, le schimbă viermele cu o femeie tânără, de curând răposată:

La trépassée

Quelle est donc ce baiser humide et sans haleine
Cette bouche sans lèvre est-ce une bouche humaine
Est-ce un baiser vivant ?

Le ver

Ce baiser, c'est le mien; je suis le ver de terre
Je viens pour accomplir le solennel mystère
J'entre en possession.
Me voilà ton époux, je te serai fidèle.

La trépassée

C'en est fait, c'en est fait ! Il est là, la morsure
M'ouvre au flanc une large et profonde blessure
Il me ronge le coeur.
Quelle torture ! O Dieu quelle angoisse cruelle
Mais que faites-vous donc lorsque je vous appelle
Ô ma mère, ô ma soeur ?

Această înfățișare realistă a operei de distrugere săvârșită în groapă asupra corpului omenesc de către viermi, a impresionat pe Macedonski, care vorbește în felul autorului *Comediei Morții* de săruturile și mușcăturile pe care corpul său le primește dela vierme.

...Și viermi avură loc
Intrară unul câte unul prin scândurile roase
Pe talpa cisme mele urcau, urcau mereu
Sudoarea într'o clipă m'ajunse până la oase
Voi să strig — Dar somnul cel veșnic este greu

Deodată, doi dintrînșii de buze mi se prinse
 Infig trei alții în pulpe mandibulele lor
 Pleoapele la urmă de un roiu îmi sunt atinse
 În ochi îmi intră zece. Era îngrozitor.

Din cele zece, *Nopti* compuse de Macedonski, ultima, *Noaptea de Decembrie*, e alcătuită după o formulă deosebită de formula pe care o realizează celelalte *Nopti* și care e o formulă împrumutată dela Alfred de Musset. În loc să fie o meditație lirică, *Noaptea de Decembrie* e povestirea unui întâmplări din care se deslușește o idee morală, filosofică; întâmplarea e un caz reprezentativ din care se desprinde un adevăr moral; cu alte cuvinte ne întâmpină aci formula după care sunt întocmite poemele filosofice ale lui Alfred de Vigny, cum sunt *Moïse*, *La mort du Loup*, *le Mont des Oliviers*, *la Bouteille à la Mer*. E interesant de observat că *Noaptea de Decembrie*, publicată în 1904 în *Analele literare politice și științifice*, înainte de a fi inserată în culegerea *Flori sacre* din 1912, e concepută de Macedonski într'o perioadă când inspirația sa se lasă călăuzită de poemele lui Vigny căci sonetul *Moïse* apărut mai întâi în *Le beau Danube bleu* din 1904 ¹⁾ se învederează ca fiind zămislit de citirea poemului cu același nume al lui A. de Vigny. Povestea întâmplării celor doi călători din care cel care străbate deșertul urmând cu cămilele sale drumul cel drept, sub soarele dogoritor al Arabiei și care cade sfârșit de oboseală, în clipa când al doilea călător care a apucat pe un drum pieziș trece prin poarta strălucită a Mecăi are un înțeles simbolic ca și faptele povestite de Vigny în poemele sale filosofice.

Oricum influența covârșitoare în *Noptile* lui Macedonski — în afară de *Noaptea de Decembrie* — e aceea a lui Musset și această influență se învederează nu numai prin motivele poetice pe care le tratează aceste poeme și prin structura sau factura lor, dar și prin adoptarea de către poetul nostru a unei anume atitudini pe care Musset o ia față de cititor și de public, și care constă într'acea nesocotire a convențiilor sociale, într'acea înfruntare a ideilor morale curente și într'acea luare în zeflema a citito-

¹⁾ Cf. Vianu în ediția Operelor lui Macedonski, I, p. 432.

¹⁾ Cf. Vianu, ediția citată, p. 461.

rului, trăsături care formează laolaltă la Musset ceea ce criticii francezi au denumit « dandismul » acestui poet.

.....

Prin « dandysme » trebuie să înțelegem nu numai pretenția ce o arată un bărbat de a realiza o supremă distincție prin eleganța îmbrăcămintei sale: un « dandy » nu este sinonim cu un « fashionable ». Dandismul mai implică și existența la o persoană a câtorva trăsături sufletești particulare ¹⁾: o oarecare impertinență față de muritorii obișnuiți, o ironie batjocoritoare în relațiile sociale, ironie și impertinență care se ascund subț masca unei urbaneități desăvârșite în ținută și în gesturi, a unei politețe riguroase în limbaj și care purced din nemărginita încredere a dandyului în sine însuși și dintr'un dispreț imens față de public socotit drept o adunătură de gogomani, din preocuparea de a intimidă acest public și totodată de a stârni admirația lui ²⁾).

« Dandismul » a fost o trăsătură caracteristică a tineretului francez romantic, care, între 1830 și 1840, vroia ca prin înfățișarea sa, prin felul său de a se îmbrăca, prin gesturile sale și prin limbajul său să reacționeze contra spiritului burghez, a respectului convențiilor sociale și a manierelor conforme cu regulile buneii cuviinți tradiționale, însușiri specifice ale păturilor sociale credincioase tradiției în moravuri și clasicismului în literatură. Dandismul a fost o manifestare prin trăsături ușuratică a romantismului tineretului francez aparținând generației dela 1830 ³⁾).

Dandismul se manifestă la generația romanticilor dela 1830—1840 prin oarecare particularități de toaletă, din care principalele privesc redingota, strânsă pe talie, largă în poale, și cravata. Faldurile bogate ale acesteia trebuiau să acopere cămașa, iar nodul ei era fixat cu un ac având la vârf o peruzea sau o figură în aur foarte vizibilă ⁴⁾). Aceste particularități ale toaletei deosebiră multă

¹⁾ Cf. F. Brunetière, *L'évolution de la poésie lyrique en France au XIX-e siècle*, Paris, Hachette, 1909, Tome I, p. 19 și 21.

²⁾ Cf. J. Boulenger, *Les dandys*, Paris, Ollendorff, p. 117 și urm. V. și M. Donnay, *A. de Musset*, Paris, Hachette, p. 19 și urm.

³⁾ Cf. P. Moreau, *Le romantisme*, Paris, edit. J. de Gigord, 1932, p. 375, III-e partie, chap. 3, *Le dandisme et la Bohême romantique*.

⁴⁾ Jacques Boulenger, *Les dandys*, p. 122. Pentru importanța acordată de dandys cravatei și felului de a o lega, v. același, p. 81.

vreme înfățișarea scriitorilor care căutau să treacă drept niște « dandys », de la Alfred de Musset până la romancierul Barbey d'Aureville, care încă pe la 1880 se plimba pe bulevardele Parisului, într'o ținută de o eleganță cam bătătoare la ochi, redingota strânsă pe talie, largă în poale, purtând la piept o cravată ale cărei fâșii lungi, întoarse de două ori după guler, lăsau de abia să se zărească crețurile dese ale plastronului cămășii. Dela acest din urmă scriitor care se impunea atenției lui Macedonski prin faptul că patronase debuturile lui Maurice Rollinat pe care poetul nostru are să-l imite și să-l traducă în mai multe bucăți în versuri din culegerea *Excelsior* ¹⁾, (Macedonski avea de altfel oarecare asemănare la port cu Barbey d'Aureville, căci era înalt, svelt și uscățiv ca și dânsul), dela acest scriitor a putut Macedonski să imite unele particularități ale înfățișării sale vestimentare: redingota « napoleoniană » cum o califică un discipol al său D. Karnabatt, în portretul literar scris cu ocazia apariției ediției critice a operelor maestrului, și cravata cu fâșii late, prinse de un ac cu o simili piatră prețioasă cum indică același discipol ²⁾ și cum ni-l arată portretul artistic executat de Jean Steriadi reprodus de d. Vianu în ediția sa.

Dandismul se învederează la Musset și prin câteva trăsături ale poeziilor sale, în special ale celor din perioada anterioară Nopților. Astfel lipsa de deferență sau de reverență a lui Musset față de cetitor care se vedește prin luarea în zeflema a acestuia a cărui curiozitate cu privire la desnodământul întâmplării povestite, Musset nu vrea s'o satisfacă, dându-i în schimb deslușiri asupra unor detalii fără importanță ³⁾. Astfel în poemul *Mardoche* după ce ne spune cum un soț înșelat surprinde pe soția sa cu Mardoche, ne lasă în nedomirire asupra urmărilor acestei neplăcute întâmplări a eroilor săi:

Et que dit à ce mot la pauvre enfant ? L'histoire
N'en sait rien — Et que fit Mardoche ? Pour changer
D'amour, il lui fallut six mois à voyager.

¹⁾ V. asupra acestei influențe partea a doua a studiului nostru.

²⁾ V. jurnalul literar *Decalogul* din 1 Mai 1939.

³⁾ Brunetière, *op. cit.*, p. 264, și Maurice Donnay, *op. cit.*, p. 19 și urm.

Intr'un chip analog procedează Macedonski în *Italo*. Intr'acest poem publicat în 1878, se simte mai mult decât oriunde influența lui Musset atât ca fond căci poemul ne înfățișează un amor intens și violent care duce la crimă ca și în *Don Paex* și în *Portia* ale lui Musset, cât și ca decor: poetul înfățișându-ne o Veneție pasionată și voluptuoasă — și în sfârșit ca formă, poemul lui Macedonski fiind scris în stanțe ca și poemele lui Musset, *Mardoche* sau *Namouna*. Macedonski procedează la fel; după ce ne spune cum iubita lui Italo a fost omorâtă de spadasiinii tocmiți de geloasa contesă d'Albifer să o scape de o rivală, nu vrea să dea cititorilor alte detalii asupra soartei eroului său, ba chiar îi ia peste picior:

Acum când poema-mi simțiți că e sfârșită
 Detaliuri mai multe, de vreți cumva să știți
 Poeții fiind cu chila în ele 'nomoliți
 A-i întreba pe dâșii subscrisul vă invită
 Și veți afla aceea ce nici că vă gândiți
 C'a fost odaia 'n roșu și-albastru zugrăvită
 Și crini c'aveau pe fețe și roze pe guriți.

Uneori luarea în zeflema ajunge la Musset să fie o provocare îndrăzneată a cititorului ca de exemplu în *Namouna*, unde înfățișând la începutul poemului pe personajul său gol, și temându-se de învinuirile ce i le-ar putea aduce o cititoare, o interpelează spunându-i să nu se arate așa de rușinoasă fiindcă-i înfățișează pe eroul său gol, deoarece lumea știe că are sânul rotund și pulpa bine făcută și n'ar ști lucrul acesta dacă un amant guraliv nu s'ar fi lăudat că i-a văzut goale formele sale.

Ma lectrice rougit et je la scandalise
 Mais comment se fait-il, madame, que l'on dise
 Que vous avez la jambe et la poitrine bien ?
 Comment le dirait-on si l'on n'en savait rien ?

.....
 Madame alléguera qu'elle monte en berline
 Qu'elle a passé les ponts quand il faisait du vent,
 Que lorsqu'on voit le pied, la jambe se devine,
 Et tout le monde sait qu'elle a le pied charmant

Mais moi qui ne suis pas du monde, j'imagine
Qu'elle aura trop aimé quelque indiscret amant.

Aceeași atitudine de provocătoare ironie o adoptează uneori Macedonski, de exemplu în *Italo* când, după ce dă unele detalii scabroase asupra unei ducese, interpelează pe cititoarea care s'ar scandaliza de faptele ce le povestește, amintindu-i că unele fapte din purtarea ei nu-i dau dreptul să arate că pudoarea ei e jignită de povestirea poetului.

Din popol și noblețe Eliza sânge are
Căci mă-sa, o ducesă din lumea cea mai mare,
In taină o născuse c'un blond gondolier.
Te rog, coană Zinco să nu strigi: « Degradare
C'ai un fecior în casă, frumos și pișicher.

În aceste interpelări către cititoare, Macedonski trece uneori măsura depășind limitele decenței pe care Musset o respectase. Provocările sale devin îndrăznețe, ca de exemplu în *Noaptea de Decembrie* când după o expunere care ar putea scandaliza pe unele cititoare, le apostrofează astfel:

Voi roșiți fără 'ndoială, delicate cititoare,
Și scârbind aceste versuri, le călcați pe sub picioare,
Urîți vițiul mai bine înainte de-a roși,

Sau tot în același poem mai jos:

Nu le-aruncați cu piatra Doamnelor din lumea mare,
Voi le-ați prăvălit în ocna Iadului îngrozitor.

Alteori se încearcă în interpelarea sa provocătoare să fie de-o șăgalnică impertinență ca și Musset, dar glumele sale sunt greoaie și lipsite de tact. Astfel în *Noaptea de Aprilie*, adresându-se Doamnei L. B. și amintindu-i o noapte de iubire petrecută împreună îi spune:

Spune-mi, draga mea... Mă iartă că era să-ți spun pe nume
Poți să fii cu o femeie, dar de ești un om de lume
Trebue, după aceea, Doamnă ca să-i zici și eu
Care fac din lume parte, ca un om cu manieră

Pot să sar pe ici pe colo, câte un gard din drumul meu
 Însăși le-ai sărit adesea — să sar însă o barieră
 Nu e 'n gustul dumitale și nu poate fi într'al meu.

Tot din această tendință de a zeflemisi pe cititor, de-al lua peste picior derivă abaterile dela subiect ale lui Musset în poeme ca *Mardoche* sau *Namouna*, pline cu tot felul de digresiuni fără legătură cu subiectul sau cu o legătură cu totul întâmplătoare. Acest procedeu își are la Macedonski un corespondent în digresiunile de tot felul din *Italo*, de exemplu asupra purtării nobililor cu fete din popor, sau asupra comerțului cu indulgențe făcut de papi.

O imitare evidentă a lui Musset o oferă întreruperile din aceste digresiuni nejustificate cu observația că trebuie să corecteze o greșală de versificație sau de gramatică ce i-a scăpat. De exemplu în cântul III din *Namouna*, Musset întrerupe digresiunea asupra lui Don Juan și reflecțiile asupra eroinei din romanul abatelui Prévost, Manon Lescaut, observând că a făcut un hiatus ¹⁾, greșală nepermisă în versificația franceză,

En vérité, lecteur, je crois que je radote
 Si tout ce que je dis vient à propos de botte
 Comment goûteras-tu ce que je dis de bon ?
 J'ai fait un hiatus indigne de pardon
 Je compte là-dessus rédiger une note
 J'en suis donc à te dire... Où diable en suis-je donc ?

Tot astfel câteva stanțe mai jos, Musset vorbind de mulțumirea pe care o încearcă cerșetorii din locurile sfinte care stând întinși și fumând au impresia că posedă fericirea supremă riscă versul:

C'est le point capital du mahométanisme
 De mettre le bonheur dans la stupidité

dar imediat își dă seamă că i-a scăpat un barbarism căci nu se spune mahométanisme, ci mahométisme. Poetul mărturisește că și-a dat seamă că a făcut o greșală, dar, ducându-se să consulte

¹⁾ Cu câteva versuri mai sus, Musset riscase hiatusul: Ah folle que tu es.

dicționarul, i-a căzut pana jos, spune că a călcat-o și de necaz a stins lumânarea deoarece a simțit că și verva i-a pierit. În felul acesta Musset termină cântul II al poemului său.

Insușindu-și procedul lui Musset, Macedonski în *Răspuns la câțiva critici*, își întrerupe justificările sale, căci bagă de seamă că a făcut o greșală de metrică: a făcut terminațiunea *iune* de 3 silabe când ea nu trebuie socotită decât de două silabe; profitând de îndreptarea ce singur și-o face, poetul mai arde cu un șfichiu pe unul din adversarii săi:

Rima din urmă mi-aduce aminte
C'am pus pe *iune* de trei silabe
Dela pășune venind pe labe
Un critic însă mă cam desminte
Urmeze-și treaba că-i fac hatărul
Nimenea n'are ca să-l oprească
Și cal de astăzi va fi catărul.

Apropriându-și în esența ei factura *Noptilor*, apropiându-și și unele teme poetice cum și unele procedee poetice ale lui Musset, Macedonski dovedește că e un discipol foarte liber al marelui poet romantic, pe care nu-l plagiază niciodată, dar de a cărei gândire și simțire poetică s'a împregnat și a cărui tehnică literară și-a asimilat-o. Macedonski se află față de Musset în aceeași poziție în care Musset se află față de Byron ¹⁾.

E de observat că în momentul când Macedonski compune prima sa poemă mai întinsă *Italo*, publicată în 1878 ²⁾ și poeziile pe care în curând le va aduna în volumul *Poezii*, adică între 1875 și 1882, poezia română se dezvoltă sub influența lui Musset.

Cu vreo douăzeci de ani mai înainte, Sion deschisese seria traducerilor din Musset publicând în 1860 în *Revista Carpaților*, traducerea sa din *Namouna* care nu va fi însă pe placul cercului *Literatorului* căci unul din membrii de vază ai acestuia, Boniface Florescu, se apucă să alcătuiască o nouă traducere din care pu-

¹⁾ Cf. Estève, *Byron et le romantisme français*, Paris, Hachette, 1907, p. 447

²⁾ Vroind să îndrepte greșeala pe care o făcuse contra metricii, Macedonski a căzut în altă greșală, de data această contra proprietății cuvintelor, căci a scris: De vrea pășunea să-și prelungească în loc de: De vrea păscutul să-și prelungească.

V. Supra.

blică numai primele stanțe în *Ritmuri și Rime*¹⁾ cu mențiunea laconică și severă pentru predecesorul său: «D. Sion și-a permis să traducă *Namouna*». Cu câțiva ani înainte ca cercul *Literatorului* să ia ființă, St. Vârgolici și A. Naum traduseseră primul *Noaptea de Octomvrie*, cel de-al doilea *Scrisoarea către Lamartine* în *Convorbirile Literare* din 1873. *Noaptea de Octomvrie* fusese tradusă și de Th. Șerbănescu în *Revista Contimporană* din 1874, în timp ce N. Volenti tradusese *Noaptea de August* în *Convorbirile literare* din 1878, iar P. V. Grigoriu dete un an mai târziu în aceeași revistă traducerea unui fragment din *Le Saule*: «invocația către luceafărul de seară» și o traducere din *Rolla*. În primul an de apariție a *Literatorului*, Macedonski publică traducerea poemei *Octav* și Th. M. Stoinescu, căruia Macedonski are să-i dedice *Noaptea de Iunie*, dă *Lucia*. Același fecund versificator publică peste șase ani în *Revista literară* traducerea comedioarei în versuri a lui Musset: *La ce visează fetele* (*A quoi rêvent les eunes filles*)²⁾.

Macedonski în jurul căruia gravitează grupul *Literatorului* fu însă în curând solicitat de alte influențe, așa încât în culegerea următoare de versuri în *Excelsior* care apare în 1894-95, deși influența lui Musset mai subsistă încă, totuși alături de dânsa, în numeroase poezii se afirmă tendințe opuse, învederând o dată mai mult că în organismele vii — și un astfel de organism a rămas până în faza din urmă a evoluției sale poezia lui Macedonski —, viața se prezintă cu un complex de însușiri, nu numai complementare, dar și opuse și contradictorii.

¹⁾ București, Agenția Havas, 1892. Mussetist entuziast, B. Florescu, profesor de franceză la Sf. Sava, a tradus între altele comedia lui Musset: *Să nu zici vorbă mare* (*Il ne faut jurer de rien*), din care cântecul lui Van Buck a fost înserat în volumul *Ritmuri și Rime*.

²⁾ La lista acestor traduceri pe care am întocmit-o cu ajutorul notelor pe care mi le-a pus la îndemână d. Al. Ciorănescu, autorul articolului *Musset în literatura română*, publicat în *Viața Românească* din Iunie—Septembrie 1933, trebuie să adaug imitațiile din Musset citate de d-sa, de exemplu poemul *Maria* din *Cântece și plângeri* de M. Zamfirescu, București, 1881, și poemul lui D. Petrino, *Raul*, Cernăuți, 1875. Ambele poeme sunt inspirate din *Rolla*. Inspirații din Musset se găsesc și în versurile din *Foi de Toamnă*, de N. Georgescu, București, 1867.

